

2. olvasólecke: A médiaszabályozás átalakulása – gyakorlati elemek – a kategorizálási rendszer

A 2010. december 21-én elfogadott új médiatörvény számos gyakorlati változást hozott a magyar médiarendszerben.

A korábbi szabályozáshoz képest némileg **módosult a kategorizálási rendszer.** **Az elv maradt, vagyis a cél továbbra is a kiskorúak szellemi, erkölcsi és fizikai védelme:** ezt a többes szempontot figyelembe véve kell **a médiaszolgáltatóknak**¹ műsorszámait **besorolni** az egyes kategóriákba²:

I. kategória: új kategória: **korhatárra tekintet nélkül bárki számára megnézhető.**³ Abban az esetben, **ha különösen ajánlott a hat éven aluliak számára** a szolgáltató a képernyőn elhelyezhet egy speciális piktogramot (a kisfiút), melyet pályázat útján választottak ki.⁴

1. kép: piktogramok a gyerekbarát műsorok jelölésére.⁵

¹ Ez a lineáris médiaszolgáltatók kötelezettsége. „Lineáris médiaszolgáltatás: a médiaszolgáltató által nyújtott, műsorszámok műsorrend alapján történő egyidejű megtekintését, illetve meghallgatását lehetővé tevő médiaszolgáltatás.” Smtv. 1§ 5. 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól. Letölthető a Wolters Kluwer hivatalos elektronikus oldaláról: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1000104.TV> (Utolsó elérés ideje: 2020. november 11.)

² Az egyes kategóriákat megfelelő módon jelölni kell, általában: „Az audiovizuális médiaszolgáltatásban az egyes műsorszámok közzétételekor a minősítésének megfelelő jelzést piktogram formájában a képernyő valamelyik sarkában is meg kell jeleníteni úgy, hogy az a műsorszám teljes időtartama alatt jól látható legyen. A piktogramnak tartalmaznia kell a korhatár-kategória által érintett életkori csoport számmal történő megjelölését. Az I. kategóriába tartozó műsorszámok esetén a jelzést nem kell feltüntetni. Lineáris rádiós médiaszolgáltatás esetében állandó jelzést nem kell alkalmazni.” Mttv. 10. § (4) A kivételeket L. az egyes kategóriáknál.

³ Mttv. 9. § (2)

⁴ médiatanács (2011. július 12.): Gyermekbarát piktogram – Ön dönthet. Letölthető: Médiatanács-blog: https://mediatanacs.blog.hu/2011/07/12/gyermekbarat_piktogram_on_donthet (Utolsó elérés ideje: 2020. november 11.)

⁵ Az 1. kép forrása: ibid.

„Példák az I. kategóriába sorolt műsorszámokra:

- kifejezetten a kisebb gyermekek számára készült műsorszámok, amelyekben erőszak egyáltalán nincs vagy csak minimális szinten van jelen, mint Björn mackó, Disney Junior, Barátaim: Tigris és Micimackó, Hupikék törpikék, Chuggington pályaudvar, Éliás, a kis mentőhajó stb.;
- állatmesék és klasszikus tündérmesék vagy varázsmesék, amelyek a gyermek életkorához mérten kevésbé bonyolult szerkezettel bírnak, és megfelelőképpen segítik beépíteni a gyermek személyiségébe a jóval szembeni szimpátiát és a rossz iránti ellenszenvet, illetve félelmei és problémái leküzdésére nyújtanak mintákat (szimbolikus formában);
- felnőtt közönség számára készült műsorok, amelyek nem tartalmazzák a 6 éven aluliak számára ártalmas elemeket, mint a hagyományos kvízműsorok (Legyen Ön is milliomos!), országjáró, utazási műsorok, környezetvédelmi magazinok és főzőműsorok stb.”⁶

II. kategória: új kategória. Ebbe azokat a műsorszámokat kell sorolni, amely **a hat éven aluliakban félelmet kelthet, illetve amelyet koránál fogva nem érthet meg vagy félreérthet.**

A II. kategóriába sorolt műsorszám bármikor közzétehető, egy kivétellel **a hat éven aluliaknak szánt műsorszámok között nem helyezhető el.** A műsorszám besorolását a műsor megkezdését megelőzően ismertetni kell, továbbá a kategóriát megjelenítő piktogramot a képernyőn fel kell tüntetni. Ez utóbbtól az audiovizuális médiaszolgáltató abban az esetben térhet el, ha a műsorszámot 21 óra és 05 között teszi közzé.⁷

„Példák a II. kategóriába sorolt műsorszámokra:

- gyerekeknek készült egyestés rajzfilmek, mint a Lorax, Jégkorszak, Madagaszkár, valamint az olyan családi filmek, mint a Belle és Sébastien, Lassie hazatér, tekintettel a **figyelem hosszú ideig történő igénybevételére, illetve az érzékeny témák 6 év alattiak számára megrázó bemutatására;**

⁶ NMHH Médiatanácsa (eredetileg ORTT-dokumentum volt): A médiatartalmak korhatár-besorolásánál irányadó szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minőség közlésének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat elvi szempontjai. p. 6. Letölthető: az NMHH hivatalos elektronikus oldaláról: https://nmhh.hu/dokumentum/214969/klasszifikacios_ajanlas.pdf (Utolsó elérés ideje: 2020. november 11.)

⁷ Mttv. 9. § (3) és 10. § (1) a) és 10. § (5) a)

- az úgynevezett klasszikus rajzfilmek, mint Tom és Jerry, Kengyelfutó gyalogkakukk stb., mivel az ezekben előforduló burleszk-szerű erőszakot a 6-12 éves korosztály már nem valóságyszerűnek érzékeli;
- gyermek- és sportanimék, mint Pokémon, Digimon, Tsubasa kapitány. Körültekintéssel javasolt ellenben eljárni a főleg realiztikus, helyenként naturalisztikus ábrázolásukkal kitűnő animék esetében. Ezekben gyakorta olyan kulturális értékekre hivatkoznak, amelyek alapvetően különböznek annak a társadalomnak a normarendszerétől, amelyben a gyermek felnőtt, következésképpen az adott korosztály számára esetleg nehezen érthetőek vagy zavarólag hatnak. Különösen érvényes e megállapítás azon típusokra, amelyek dicsőítik a harcot és a versenyt, amiért legalább a III. korhatár-kategóriába sorolandók;
- ismeretterjesztő filmek, amelyekben az állatok fenyegető magatartást tanúsítanak, vagy az élőlény külső megjelenése félelemkeltő, esetleg a ragadozó életformát valóságúen ábrázolják, ezért az óvodás korúakban félelmet kelthetnek.”⁸

III. kategória (korábbi II. kategória): azt a műsorszámot, amely **tizenkét éven aluliakban félelmet kelthet, illetve amelyet koránál fogva nem érthet meg vagy félreérthet**, a III. kategóriába kell sorolni. **Az ilyen műsorszám minősítése is változott: korábban szülői engedéllyel, illetve nagykorú felügyelete mellett volt megtekinthető.** Az új szabályozás ebben a tekintetben szigorúbbá vált, mivel a minősítést a következőképpen kell megfogalmazni: **tizenkét éven aluliak számára nem ajánlott.** A III. kategóriába sorolt műsorszám esetében is ugyanaz a korlátozás, vagyis **alacsonyabb kategóriájú műsorszámok közé nem helyezhető el**, de egyébként bármikor közzétehető. A II. kategóriához hasonlóan a piktogram szintén elhagyható 21 és 05 óra között.⁹

„Példák a III. kategóriába sorolt műsorszámokra:

- általában a western-, kaland- vagy kosztümös, történelmi filmek, amelyek a múltban játszódnak és távol esnek a hétköznapi világától, ezért potenciális veszélyt nem jelentenek (pl. Zorro, Robin Hood, Casanova, Vándorsólyom kisasszony), az olyan

⁸ NMHH Médiatanácsa (eredetileg ORTT-dokumentum volt): A médiatartalmak korhatár-besorolásánál irányadó szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közzétételének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat elvi szempontjai. p. 8. Letölthető: az NMHH hivatalos elektronikus oldaláról: https://nmhh.hu/dokumentum/214969/klasszifikacios_ajanlas.pdf (Utolsó elérés ideje: 2020. november 11.)

⁹ Mttv. 9. § (4) és 10. § (1) b) és 10. § (5) a)

katasztrófafilmek, amelyek eltúlzott helyzetei viszonylag távol állnak a valóságtól és a főbb szereplők megmenekülnek (pl. Twister, Holnapután), valamint a fikcióként értelmezhető fantasy-k és scifik (pl. Avatar, Bosszúállók, Csillagok háborúja I-III. epizód). A műfaj azonban csak útmutatásul szolgálhat a valóságra vonatkozathatóság megállapításához, az ábrázolt erőszak mennyiségi és minőségi jellemzőit, a szexualitás verbális és vizuális megjelenési formáinak intenzitását, a főszereplők által képviselt mintát minden esetben külön kell mérlegelni;

- a fentiekben leírt szempontok szerint szükséges eljárni bizonyos típusú animációs filmek minősítésénél, a főleg realiztikus, naturalisztikus ábrázolással kitűnő, különböző fény- és hangeffektust használó akciórajzfilmek esetében is (pl. Bakugan, Beyblade, Lilo és Stitch 2, Shrek a vége, fuss el véle), amelyek szintén ide tartoznak; 13
- a szappanoperák többségére kevésbé jellemző az erőszakos tartalom, gyakorta foglalkoznak azonban olyan, elsősorban felnőtteknek szóló témákkal, illetve olyan családi konfliktusokat, ármánykodásokat ábrázolnak, amiket a kisebb gyermekek még nem értelmezhetnek kellő biztonsággal. Az ilyen típusú műsorszámok minősítésére a III. kategória javasolt, amennyiben a szexuális viselkedés ábrázolása, illetve az erre vonatkozó verbális utalások diszkréten jelennek meg;
- bűnügyi sorozatok, amennyiben a vonzó detektív hős csak reaktív és erkölcsileg igazolható erőszakot alkalmaz, a végkicsengés pozitív, a félelemkeltő képek nem öncélúak és az erőszak-ábrázolás távolságtartó módon valósul meg.
- A sorozatok esetében azonban előfordulhat, hogy egyes epizódok besorolása eltér, ezért minden esetben külön javasolt mérlegelni a besorolást (pl. Monk, NCIS, Dr. Csont);
- a bulvárműsorok, amennyiben a felvetett témák, azok ábrázolásmódja és a közvetített üzenet nincs ártalmas hatással a 12-16 éves korosztály fejlődésére;
- a talk show-k, amennyiben a beszélgetések problémás témái megfelelő érzékenységgel kezeltek, és mellőzik az erőszak és szexualitás – akár verbálisan, akár vizuálisan – közvetlen módon történő megjelenítését;
- felnőtt közönség számára készült vetélkedő- és főzőműsorok, amennyiben nem tartalmaznak 16 éven aluliak számára ártalmas elemeket (pl. A Széf, Honfoglaló, Bezár a bazár!, A konyhafőnök);
- valóságshow-k és tehetségkutatók, amennyiben a szexuális és erőszakos tartalmak közvetlen módon nem jelennek meg, a közvetített modellek és magatartásminták

megfelelőek a serdülő korosztály számára (pl. The Voice – Magyarország hangja, X-Faktor);

- a kifejezetten a 12-16 éves korosztálynak szóló tinisorozatok (pl. A narancsvidek, Glee – Sztárok leszünk!, Tuti gimi).¹⁰

IV. kategória (korábbi III. kategória): azt a műsorszámot, amely alkalmas **a tizenhat éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, mivel közvetett módon utal az erőszakra, illetve szexualitásra, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus**, a IV. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műsorszám minősítése: tizenhat éven aluliak számára nem ajánlott. A IV. kategóriába sorolt műsorszám megfelelő jelzéssel ellátva, **21 óra és 05 óra között tehető közzé**. A piktogram ebben az esetben csak 22 és 05 óra között hagyható el.¹¹

„Példák a IV. kategóriába sorolt műsorszámokra:

- általában a fikciós jelleget egyértelműen magukon hordozó akciófilmek (pl. Die Hard 3, Logan - Farkas, 007 Spectre - A fantom visszatér), krimik és thrillerek (pl. Viharsziget, Démoni doboz), valamint az olyan, mára klasszikusnak számító horrorfilmek (pl. Átok 2, A gyilkos ház), amelyek nélkülözik az agresszió következményeinek közvetlen naturális részleteit;
- azok az inkább kifejezetten az idősebb korosztálynak szóló animék, amelyekben az erőszak visszatérően durva, hidegvérrel elkövetett cselekménysorként ábrázolódik (pl. Inuyasha);
- bűnügyi sorozatok, amelyekben a hosszan tartó és fokozottan félelemkeltő atmoszféra mellett a gyilkosságok vagy boncolási jelenetek drasztikus, túlzó ábrázolása jelenik meg, a pozitív hősök (rendőr, törvényszéki orvos) szarkasztikus hangnemben nyilatkoznak a halottakról, az önbíráskodás pozitív színben tűnik fel, vagy a bűnesetek közvetlen kapcsolatban állnak a gyerekek világával (pl. Bostoni halottképek, CSI, A médium);

¹⁰ NMHH Médiatanácsa (eredetileg ORTT-dokumentum volt): A médiatartalmak korhatár-besorolásánál irányadó szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közlésének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat elvi szempontjai. pp. 12-13. Letölthető: az NMHH hivatalos elektronikus oldaláról: https://nmhh.hu/dokumentum/214969/klasszifikacios_ajanlas.pdf (Utolsó elérés ideje: 2020. november 11.)

¹¹ Mttv. 9. § (5) és 10. § (1) c) és 10. § (5) b)

- azon történelmi és háborús filmek, melyek elsősorban abban különböznek a műfaj képviselőitől, hogy durva erőszakosságuk sokkal nagyobb realizmust kölcsönöz nekik, a csatajelenetek, illetve párharcok során ejtett sérülések különösen nyílt, brutális részletességgel jelennek meg (pl. Gladiátor, Sztálingrád);
- bizonyos tinikomédiák, amelyek a fiatalok szexuális tapasztalatszerzési próbálkozásairól szólnak (pl. Amerikai pite, Barátság extrákkal), vagy olyan sorozatok, amelyekben a szexuális kapcsolatok ábrázolása vulgáris nyelvezettel, nem megfelelő modellnyújtással és tabudöntөгő attitűddel fonódik össze (pl. Szex és New York).¹²

V. kategória (korábbi IV. kategória): az ebbe a kategóriába sorolt műsorszám **alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, azáltal, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, természetes ábrázolása.**

Az ilyen műsorszám minősítése: tizennyolc éven aluliak számára nem ajánlott. Az V. kategóriába sorolt műsorszám megfelelő jelzéssel ellátva, **22 óra és 05 óra** között tehető közzé. A piktogram csak 23 óra és 05 között hagyható el.¹³

Példák az V. kategóriába sorolt műsorszámokra:

- akciófilmek (pl. A katona, Halálos fegyver 4., Kobra, Hitman, Törvényre törve), thrillerek (pl. DTox, Bíbor folyók, Hannibál, Rettegés foka), bűnügyi sorozatok (pl. Gyilkos elmék) és horrorfilmek (pl. Az ördögűző, Fűrész, Halloween, Sikoly, Holtak hajnala), ahol a központi témaként megjelenő erőszak természetes ábrázolásmóddal párosul, de még nem lépi túl azt a határt, amikor az alkotás a látott erőszakos cselekedetekben való kéjelgésre készíthet, és érzéketlenné teszi a nézőt az erőszak iránt;
- az erőszak dicsőítésére vagy kritikátlan megítélésére alkalmas alkotások (pl. Mechanikus narancs, Született gyilkosok, Harcosok klubja);
- erotikus filmek, melyeknek meghatározó eleme a szexuális tevékenységek többé-kevésbé explicit megjelenítése (pl. 9 és fél hét, Elemi ösztön, Emmanuelle, Lolita);

¹² NMHH Médiatanácsa (eredetileg ORTT-dokumentum volt): A médiatartalmak korhatár-besorolásánál irányadó szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közzétételének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat elvi szempontjai. pp. 15-16. Letölthető: az NMHH hivatalos elektronikus oldaláról: https://nmhh.hu/dokumentum/214969/klasszifikacios_ajanlas.pdf (Utolsó elérés ideje: 2020. november 11.)

¹³ Mttv. 9. § (6) és 10. § (1) d) és 10. § (5) c)

- a valóságshow-k azon epizódjai, amelyekben a szereplők szexuális tevékenysége közvetlenül – ellenben nem súlyosan szeméremsertő nyíltsággal – jelenik meg, továbbá az erotikus beszélgetős műsorok, amelyekben teljes nyíltsággal és apró részletekbe menően esik szó a szexuális témákról, illetve a meghívott vendégek és a bejátszott filmrészletek a szexuális ingerkeltés eszközeiként is funkcionálnak;
- a diszkriminatív, előítéletes attitűd erősítésére vagy kritikátlan megítélésére alkalmas alkotások (pl. Amerikai história X, Brüno, Lángoló Mississippi, Torrente, a törvény két balkeze, South Park);
- a drogfogyasztás ösztönzésére vagy kritikátlan megítélésére alkalmas alkotások (pl. Félbetépvé);
- azok a talk show-k, ahol a szereplőket erőszak alkalmazására ösztönzik és azt jutalmazták (pl. The Jerry Springer Show);
- azok a showműsorok, amelyekben a veszélyes és kockázatos magatartásformák vonzó és utánzásra csábító módon jelennek meg (pl. Dirty Sanchez, Jackass, Wildboyz).¹⁴

VI. kategória (a korábbi V. kategória): a VI. kategóriába kerül az a műsorszám, amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyos károsítására, mivel **pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz.** A VI. kategóriába sorolt műsorszám csak speciális módon tehető közzé, abban az esetben, ha titkosított formában jut el a 18. életévét betöltött fogyasztóhoz. Erről a médiaszolgáltatónak vagy a műsorterjesztőnek **speciális kóddal, illetve műszaki megoldással kell gondoskodnia.**¹⁵

A kategorizálás kapcsán szintén **új elem,** hogy bár **továbbra is a médiaszolgáltató felelőssége a műsorszámok besorolása,**¹⁶ ugyanakkor **kérhetik,** hogy **a Médiatanács kategorizálja az adott műsorszámot.** Ennek azért van **jelentősége,** mert **az előző szabályozási időszakban a jogelőd ORTT gyakran büntette a csatornákat, sokszor képernyő-elsötétítéssel is,** a nem megfelelő besorolásért. Ennek megelőzése érdekében a médiaszolgáltatók adott **igazgatási díj megfizetéséért cserébe mentesülhetnek a büntetéstől.**¹⁷

¹⁴ NMHH Médiatanácsa (eredetileg ORTT-dokumentum volt): A médiatartalmak korhatár-besorolásánál irányadó szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közzétételének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat elvi szempontjai. p. 17. Letölthető: az NMHH hivatalos elektronikus oldaláról: https://nmhh.hu/dokumentum/214969/klasszifikacios_ajanlas.pdf (Utolsó elérés ideje: 2020. november 11.)

¹⁵ Mttv. 9. § (7) és 10. § (1) e)

¹⁶ A korábbi szabályozás is a műsorszolgáltatókra tette ezt a felelősséget.

¹⁷ Mttv. 9. § (9)

Ellenőrző kérdések:

- 1. Milyen elveket kell figyelembe venni a műsorszámok kategorizálásánál?**
- 2. Mit tehet a médiaszolgáltató, ha kifejezetten hat éven aluliak számára kínál műsort?**
- 3. Miért kell egy adott műsorszámot a III. kategóriába sorolni?**
- 4. Mikor tehető közzé egy IV. kategóriás műsorszám és miért?**
- 5. Milyen segítséget nyújt a Médiatanács a kategorizálásánál? Miért van ennek jelentősége?**

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. A tananyag elkészítését az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE